

ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД СУБКОЛОКВІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

Яскевич Ольга Клавдіївна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови та перекладу

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна

Кравців Марія Миколаївна

старший викладач кафедри англійської мови та перекладу

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна

Дачук Олександр

магістр

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна

Стаття присвячена вивченню особливостей використання та перекладу субколоквіальної лексики в художньому тексті. У статті розглядаються способи перекладу колоквіальних та субколоквіальних лексичних одиниць, сфери їх використання. У сучасній світовій літературі лексика зниженого рівня представлена повною мірою, що ставить перед перекладачами складне завдання адекватної передачі її значення та стилістичного забарвлення. Мета дослідження – виявити особливості перекладу англійської субколоквіальної лексики українською мовою. Об'єктом цього дослідження є субколоквіальна лексика. Предметом цієї роботи є переклад лексики зниженого рівня з англійської мови на українську. Мета роботи – виявити особливості перекладу англійської зниженої лексики українською мовою. Дослідження англійської субколоквіальної лексики проводилося на матеріалі романів Сомерсета Моєма «Місяць і мідяки» та «Театр» та здійснено порівняльний аналіз перекладів цих творів українською мовою. Субколоквіальна лексика різноманітна. Вона представлена жаргонами, діалектною лексикою, лайкою та лексикою-табу. Її можна поділити на два типи: 1) розмовна лексика; 2) просторічна. Розмовна лексика використовується у невимушеній мові, в неофіційній обстановці. Розмовні слова містять або позитивну, або негативну оцінку предмета. Нерозмовна лексика використовується: для створення ефекту новизни, незвичайності; для передачі певного настрою того, хто говорить; для надання висловленню конкретності, жвавості, виразності, зримості, точності, стислості, образності; щоб уникнути штампів, кліше. В результаті дослідження було визначено особливості англійської субколоквіальної лексики (широке використання фразеологізмів та сталих словосполучень, надання розмовного характеру нейтральним словам за допомогою контексту); розкрито способи перекладу субколоквіальної лексики (підбір українських еквівалентів з подібним стилістичним забарвленням, використання описових перекладів); збереження стилістичної нейтральності при неможливості адекватного перекладу. Переклад субколоквіальної лексики – складне завдання, яке потребує від перекладача знання мовних та культурних особливостей обох мов. Використання різноманітних способів перекладу дозволяє максимально точно передати значення та стилістичне забарвлення субколоквіальної лексики.

Ключові слова: субколоквіальна лексика, переклад, англійська мова, українська мова, семантична структура, лексико-семантичні варіанти, стилістика, художній твір.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Ця стаття присвячена темі лексики зниженого рівня в художньому творі та її перекладу українською мовою». Роль перекладача художньої літератури значно зростає.

Він є сполучною ланкою у міжкультурній комунікації. Завдання перекладача – правильно передати текст. Мистецтво «донести автора» до читача полягає тепер не тільки в умінні передати текст без порушення узусальних норм мови, але і при максимальному

відображенні культурних особливостей мови оригіналу.

Аналіз останніх досліджень. Українські вчені XVII-XVIII ст. давали своє тлумачення естетичної функції мови. Проблема естетичної функції художнього слова найбільш повно відображається в працях Б.М. Ажнюка, В.С. Ващенко. Відзначалося, що мові, словам властива соціально-естетична активність. Ця проблема є актуальною і зараз, їй приділяється значна увага лінгвістами сучасності.

Одним із «проблемних» пластів лексики будь-якої мови при цьому залишається пласт зниженого словникового складу, найближчий до живої комунікації, що найяскравіше відображає менталітет носіїв мови. У сучасній світовій літературі при її прагненні до натуралізму лексика зниженого рівня представлена повною мірою, починаючи від просторіччя та закінчуючи табуованою лексикою.

Актуальність аналізованої теми статті визначається необхідністю більш повного виявлення та всебічного вивчення проблеми передачі англійської зниженої лексики у художньому творі українською мовою та досягнення адекватності перекладу. Також нині знижена лексика є однією з найцікавіших мовних систем сучасної лінгвістики.

Об'єктом цього дослідження є субколоквіальна лексика. **Предметом** цієї роботи є переклад лексики зниженого рівня з англійської мови на українську.

Мета роботи – виявити особливості перекладу англійської зниженої лексики українською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. В англійській мові набагато менше суфіксів, за допомогою яких утворюються розмовні слова, ніж в українській мові. Розглянемо приклади розмовних одиниць англійської мови на матеріалі романів Сомерсета Моєма «Місяць і мідяки» та «Театр». Найпоширенішим засобом творення «розмовності» є фразеологізми та сталі словосполучення. Вони легко виділяються з тексту своєю образністю та значенням і зрозумілі всім мовцям. Нейтральні, або загальноживані слова набувають розмовного характеру та відтінків значень з контексту або у поєднанні з іншими нормативними лексемами, що утворюють незвичні для літературно-книжної мови словосполучення чи речення.

Усі відтінки семантики слова, його експресивно-стилістичні нюанси, його зв'язки з іншими паралельними синонімічними, антонімічними та омонімічними групами слів і словосполучень використовуються в художньому

мовленні. Підкоряючись законам естетики, в художньому мовленні взаємодіють, «працюють» найрізноманітніші пласти лексики – від поетичної літературної до просторічної, розмовної та жаргонізмів. Одночасно різноманітні групи лексики в художньому творі взаємодіють, пов'язуються з мовними одиницями інших рівнів – фразеологічними зворотами, словосполученнями та реченнями, ритміко – інтонаційними засобами, тощо та разом створюють словесні образи. Мета науки про мову художніх творів – пізнати, розкрити закони, особливості створення словесних образів, їх стилістично-експресивну своєрідність у творах різних жанрів, епох та авторів.

Потрібно пам'ятати, що повнота експресивно – функціональних можливостей лексики, словоформ та інших мовних засобів реалізується лише в художньому мовленні.

Мовленнєве вираження емоційності в українській та англійській мовах може передаватися неоднаковими засобами, що пояснюється своєрідністю кожної з мовних систем:

little house – хатинка;

petty people – людиська

Засобом передачі суб'єктивного ставлення можуть слугувати звуконаслідувальні слова, які виступають синонімами слів, позбавлених емоційного забарвлення: *grumble, crash, clang twitter, mutter, jingle* (варнякати, бубоніти, цвенькати, гримати, тощо).

Загальною тенденцією для англійської та української мов є те, що в цих мовах назви тварин можуть вживатися для оціночної характеристики людей. Наприклад, *жорстока людина* – *a wolf, animal* (вовк, звір, тварина); *хитра людина* – *a fox* (лис); *дурна, вперта людина* – *an ass* (осел);

На матеріалах романів Сомерсета Моєма «Місяць і мідяки» та «Театр» можемо зробити висновок, що використання розмовної мови проводиться автором з конкретною метою – опис та характеристика персонажів, явищ та подій. Треба зауважити, що автор, вкладаючи в уста персонажа репліку розмовного характеру, дає оцінку не тільки того об'єкта, про який йде мова, а й самого мовця.

Відтінок оціненості несе в собі розмовна лексика, а це допомагає читачу чи слухачу зрозуміти оцінку автора і скласти свою власну.

Are you going to live on air? (

Maugham, 2009: 45)

Did you mean it when you said she wouldn't have a bob? (Maugham, 2009: 47)

Синонімічне значення – «не мати грошей на прожиття» обидва мають фразеологічні спо-

лучення. Але у другому прикладі бачимо субколоквиальне слово “bob”. Це слово негативно характеризує персонажа і вказує на неофіційність стосунків між комунікантами.

За допомогою емоційно-експресивної функції розмовного мовлення ми переживаємо ті чи інші події, явища, відчуваємо багато переживань та почуттів героя твору та разом із ним переживаємо те саме.

За допомогою розмовної лексики автор може кількома штрихами дуже точно та влучно відтворити картину об’єктивної дійсності, описати певне явище чи охарактеризувати предмет або особу, а для опису предмета чи явища навколишньої дійсності нейтральною лексикою знадобиться багато часу та чималий запас слів. Потужні образотворчі можливості використання елементів розмовності в художній літературі чи у повсякденному спілкуванні цілком виправдане.

Головна героїня використовує просторічні, субколоквиальні слова і це робить її мову більш виразною:

Oh, I don't care a hang about that (Maugham, 2009: 79).

Заміна розмовної лексики літературною вносить у художній текст та мовлення штучний характер. Але мусимо пам’ятати, що зловживання розмовними ресурсами мови може призводити до зворотного ефекту. Паралельно з розмовною лексикою письменник використовує літературне мовлення для підсилення експресивного ефекту. Це відбувається через деколи доволі різкі переходи від літературного до розмовного мовлення.

Потрібно зауважити, що розмовна лексика вживається для передачі позитивних емоцій, не зважаючи на те, що розмовна, просторічна лексика має дещо знижений характер відносно до літературної, вона таким чином вживається не тільки для надання мовленню згубилого чи лайливого відтінків, негативного ставлення.

“Poor lamb”, she thought, “I suppose this is the most wonderful moment in his whole life. I expect he’ll be a blasted little hero in his office (Maugham, 2009: 16).

Не дивлячись на те, що Джулія використовує знижено розмовне слово *blasted*, вона з турботою і теплом думає про Тома, клерка, який упорядкував її фінансові справи.

Інколи субколоквиальні слова можуть мати значення пестливості, ніжності, жартівливої поблажливості. Такий прийом допомагає авторові налагодити діалог персонажів з читачем. Саме через мовну характеристику авторові

легко вдається розкрити внутрішній світ своїх героїв не тільки через їхні вчинки чи ставлення до інших дійових осіб. Ще у перших главах твору С.Моем одною фразою охарактеризував головного героя роману «Місяць і мідяки» Чарльза Стріклєнда:

«Oh, yes; he’s something in the city. I believe he’s a stockbroker. He’s very dull» (Maugham, 2009: 23).

І ми вже не чекаємо від цього персонажа нічого надзвичайного. Нам здається, що це посередня «сіренька» людинка, яка навіть не варта нашої уваги. І саме тут пастка – аж раптом він стає непередбачуваним і виявляє в собі величезний талант художника. Тут знов авторові достатньо назвати його «geneus», а перед нами вже постає багатогранна особливість із своїм багатим внутрішнім світом, і читачі, замість різкого осуду його неморальних вчинків, часто готові пробачити йому ту «геніальність».

Вживаючи розмовні, субколоквиальні слова, автор «бавиться» з почуттями читача. В нашій уяві утворюється нетиповий образ.

Часто автором вкладається в уста другорядних персонажів характеристика дійових осіб та подій. Такий літературний прийом властивий для літератури першої половини ХХ століття. Автор висловлює свою думку чи ставлення до героїв чи подій твору, залишаючись в тіні через посередництво епізодичних персонажів.

Один з найпоширеніших мовних засобів характеристики персонажів художніх творів є використання розмовної, субколоквиальної лексики автором. Розмовна мова збагачує твір, робить його мову барвистою, влучною, гострою.

Спробуємо простежити за характеристикою головного персонажа роману «Місяць і мідяки» Чарльза Стріклєнда через його мову. В своєму мовленні він часто використовує лайливі вирази, образливі звертання, грубі, слова. Ми можемо зрозуміти, як він ставиться до людей, які його оточують. Перед нами розкривається його уявлення про світ, його світоглядна позиція. Світ, на його думку, – жорстке, лицемірне середовище, а люди нічим не відрізняються від тварин, вони жорстокі і керуються своїми прагненнями та інстинктами. А він кидає виклик суспільству своєю брутальною, проте природною, не лицемірною поведінкою.

Дірк Струв дуже вразлива, м’яка і лагідна особистість поруч із Стріклєндом. Його мова свідчить, що він ставиться до людей згідно з біблійськими законами, з повагою та любов’ю.

Він говорить літературною мовою, лише в розмові з дружиною в його мові з'являються розмовні елементи. Автор доносить ніжне ставлення до дружини читачеві через пестливі, ніжні звертання.

Третя мовна ілюстрація – це мовлення головної героїні роману «Театр» Джулії Ламберт. Джулія, дочка ветеринара, стає акторкою. Перед нею відчиняються двері в аристократичний світ. З людьми, які її оточують, Джулія говорить по-різному. Літературною мовою акторка розмовляє із світською дамою, її подругою Доллі, з чоловіком Томом. Джулія виконує роль милої, вихованої, люб'язної аристократки. Проте у мовленні Джулії з'являються грубі, вульгарні слова, коли вона розмовляє з режисером Джиммі Ленгтоном та зі своєю служницею. Вона не слідкує за своєю мовою, звертаючись до простих людей. Така мовна картина розкриває двоїстість та лицемірство її натури.

Таким чином автор, вставляючи розмовні елементи в репліки персонажів, дає їм певну характеристику, яка доповнюється їхніми вчинками.

Вживання розмовної лексики – необхідна умова для створення образів, характеристики персонажів, оцінки явищ, подій, взаємин, вчинків, передачі почуттів та ставлень дійових осіб. Розмовне мовлення своєю образністю вносить у твір особливий колорит, який був би неможливий при вживанні літературної мови.

Кожна мова має свої особливості. Люди протягом тисячоліть спостерігали за навколишнім світом, помічали його особливості та передавали свій досвід наступним поколінням. Засоби розмовної мови передають особливості світогляду і світосприйняття певного народу, які склалися протягом історії становлення і розвитку цього народу.

Висновки. Субколоквіальна лексика різноманітна. Вона представлена жаргонами, діалектною лексикою, лайкою та лексикою-табу. Її можна поділити на два типи: 1) розмовна лексика; 2) просторічна. Розмовна лексика використовується у невимушеній мові, в неофіційній обстановці. Розмовні слова містять або позитивну, або негативну оцінку предмета. Нерозмовна лексика використовується: для створення ефекту новизни, незвичайності; для передачі певного настрою того, хто говорить; для надання висловленню конкретності, жвавості, виразності, зримості, точності, стислості, образності; щоб уникнути штампів, кліше. Така лексика має попит серед письменників, режисерів і сценаристів. Нами також було виявлено, що під час передачі зниженої лексики часто виникають труднощі через соціально-культурні норми, які необхідно брати до уваги при перекладі цієї лексики. Особливо важким є переклад поезії, оскільки треба передати як сенс, а й почуття, які буває важко зрозуміти як читачеві, і перекладачеві. Переклад поезії, як і будь-яке мистецтво, має відповідати нормам останнього, але це можливо лише за адекватного перекладу. Адекватний переклад має бути якомога точнішим відтворенням оригіналу, і водночас бути повноцінним літературним твором.

В статті було виокремлено основні критерії, яким має відповідати адекватний переклад: мати той самий емоційний вплив, що й оригінал на читача; у перекладі має бути виражений нерозривний зв'язок форми та змісту; переклад має відображати індивідуальний стиль автора, його суть; думки автора повинні бути виражені точно та яскраво за допомогою синонімії, емоційно-зabarвлених слів; слова перекладу мають викликати асоціації, близькі до оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні. К.: Наукова думка, 1989. 136 с.
2. Ващенко В.С. Слово та його значення. Дніпропетр. держ. ун-ту, 1976. 137 с.
3. Коптілов В.В. Актуальні питання українського художнього перекладу. К.: Дніпро, 1971. 132 с.
4. Корунець І.В. Українське художнє слово для англійськомовного світу. Всесвіт. 1985. № 8. С.136-140.
5. Maugham S. Theatre. Penguin Random House, 2009.
6. Maugham S. Moon and Sixpence. Independently Published, 2022.

REFERENCES

1. Azhniuk, B.M. (1989). Anhliiska frazeolohiia u kulturno-etnichnomu vysvitlenni. [English phraseology in cultural and ethnical aspect]. K.: Naukova dumka, 136 s. [in Ukrainian]
2. Vashchenko, V.S. (1976). Slovo ta yoho znachennia. [The word and its meaning]. Dnipropetr. derzh. un-tu, 137 s. [in Ukrainian]
3. Koptilov, V.V. (1971). Aktualni pytannia ukrainskoho khudozhnoho perekladu. [Actual questions of Ukrainian literary translation]. K.: Dnipro, 132 s. [in Ukrainian]
4. Korunets, I.V. (1985). Ukrainske khudozhnie slovo dlia anhlo-movnoho svitu. [Ukrainian literary word for English speaking world]. Vsesvit, № 8. S.136-140. [in Ukrainian]

5. Maugham, S. (2009). Theatre. Penguin Random House.
6. Maugham, S. (2022). Moon and Sixpence. Independently Published.

THE USE AND TRANSLATION OF SUBCOLLOQUIAL VOCABULARY IN A LITERARY WORK

Yaskevych Olha Klavdiivna

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Language and Translation
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko Str., Drhobych, Lviv region, Ukraine*

Kravtsiv Mariia Mykolaivna

*Senior Lecturer at the Department of English Language and Translation
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko Str., Drhobych, Lviv region, Ukraine*

Dachuk Oleksandr

*Master's degree Student
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko Str., Drhobych, Lviv region, Ukraine*

*The article is devoted to the study of the peculiarities of using and translating subcolloquial vocabulary in a literary text. The article examines the ways of translating colloquial and subcolloquial lexical units and the spheres of their use. In modern world literature, the low-level vocabulary is fully represented, which poses a difficult task for translators to adequately convey its meaning and stylistic colouring. The purpose of the study is to identify the peculiarities of translating English subcolloquial vocabulary into Ukrainian. The object of this study is subcolloquial vocabulary. The subject of this study is the translation of subcolloquial vocabulary from English into Ukrainian. The aim of the study is to identify the peculiarities of translating English subcolloquial vocabulary into Ukrainian. The study of English subcolloquial vocabulary was carried out on the basis of Somerset Maugham's novels *The Moon and the Copperheads* and *The Theatre*, and a comparative analysis of the translations of these works into Ukrainian was carried out. Subcolloquial vocabulary is diverse. It is represented by jargon, dialectal vocabulary, swearing and taboo vocabulary. It can be divided into two types: 1) colloquial vocabulary; 2) vernacular. Colloquial vocabulary is used in casual speech, in an informal setting. Colloquial words contain either a positive or negative assessment of the subject. Non-colloquial vocabulary is used: to create the effect of novelty, unusualness; to convey a certain mood of the speaker; to make the statement more specific, lively, expressive, visible, accurate, concise, imaginative; to avoid clichés. The study has identified the peculiarities of English subcolloquial vocabulary (wide use of phraseological units and stable phrases, giving colloquial character to neutral words with the help of context); revealed the ways of translating subcolloquial vocabulary (selection of Ukrainian equivalents with similar stylistic colouring, use of descriptive translations); preservation of stylistic neutrality when adequate translation is impossible. Translating subcolloquial vocabulary is a complex task that requires a translator to be familiar with the linguistic and cultural peculiarities of both languages. The use of various translation methods allows to convey the meaning and stylistic colouring of subcolloquial vocabulary as accurately as possible.*

Keywords: *subcolloquial vocabulary, translation, English, Ukrainian, semantic structure, lexical and semantic variants, stylistics, literary work.*